

Philip Roth

OČETOVINA
Resnična zgodba

Philip Roth
OČETOVINA
Resnična zgodba

Prevedla Miriam Drev

UMco

Ljubljana, 2016

Philip Roth
OČETOVINA

PATRIMONY

Copyright © 1991, Philip Roth
All Rights Reserved

© za Slovenijo UMco d. d., 2016. Vse pravice pridržane.

Prevod: Miriam Drev
Izdajatelj in založnik: UMco, d. d.
Zbirka Odkrito

Urednik: dr. Samo Rugelj
Pomočnica urednika: Renate Rugelj
Oblikovanje ovitka: Aleš Cimprič
Fotografija na naslovnici: The Newark Public Library,
iz avtorjeve zasebne zbirke
Fotografija avtorja na zavihku: Nancy Crampton
Postavitev in korektura: Diana Volčjak
Tisk: Primitus d.o.o.
Naklada: 400 izvodov, 1. natis
Ljubljana, 2016

Brez pisnega dovoljenja založbe je prepovedano reproduciranje, distribuiranje, javna priobčitev, predelava ali druga uporaba tega avtorskega dela ali njegovih delov v kakršnem koli obsegu ali postopku, skupaj s fotokopiranjem, tiskanjem ali shranitvijo v elektronski obliki, v okviru določil Zakona o avtorski in sorodnih pravicah.

Knjižno delo je izšlo v okviru programa, ki ga sofinancira
Javna agencija za knjigo Republike Slovenije.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana
821.111(73)-94
ROTH, Philip, 1933-
Očetovina : resnična zgodba / Philip Roth ; prevedla
Miriam Drev. - 1. natis. - Ljubljana : UMco, 2016. - (Zbirka
Odkrito)
Prevod dela: Patrimony
ISBN 978-961-6954-67-9
286798080

UMco d. d., Leskoškova 12, 1000 Ljubljana
tel.: 01/ 520 18 39, e-pošta: bukla-urednistvo@umco.si, www.bukla.si

*Naši družini,
živim in mrtvim*

No, kaj meniš?

Moj oče je skoraj povsem oslepel na desno oko, še preden jih je dopolnil šestinosemdeset, drugače pa se je zdelo, da za moškega svojih let poka od zdravja, dokler ni nenadoma zbolel za nečim, kar je zdravnik na Floridi napačno diagnosticiral za Bellovo parezo, virusno okužbo, ki povzroči paralizo ene strani obraza, in po navadi čez nekaj časa mine.

Paraliza se je pojavila kot z jasnega le dan zatem, ko je z letalom pripotoval iz New Jerseyja v West Palm Beach, kjer je v najetem stanovanju nameraval preživeti zimske mesece skupaj z Lillian Beloff, sedemdesetletno upokojeno računovodkinjo, ki je v Elizabethu živela v stanovanju nad njegovim, in s katero se je zbližal leto dni po smrti moje matere leta 1981. Na westpalmskem letališču se je počutil tako krepkega, da niti nosača ni vzel (kateremu bi,

mimogrede povedano, moral dati napitnino), in je sam odnesel svoje kovčke od izdaje prtljage pa vse do parkirišča za taksije. Naslednje jutro je nato v ogledalu v kopalnici ugotovil, da ene polovice obraza ne prepozna več. Kar so bile še prejšnji dan njegove poteze, zdaj ni pripadalo nikomur – spodnja veka slabovidnega očesa se je povesila, da se je kazal njen notranji del, ličnica na tisti strani je visela mlahavo in mrtvo, kakor da bi mu spodaj postrgali meso s kosti, njegove ustnice pa niso bile več poravnane, temveč jih je vleklo poševno čez obraz.

Z roko si je potisnil desno lice nazaj tja, kjer je bilo še prejšnji večer, in ga pridrževal, dokler ni preštel do deset. Postopek je tisto jutro – in vsak naslednji dan – večkrat ponovil, ampak lice ni ostalo zgoraj, ko ga je izpustil. Poskusil je prepričati samega sebe, da je ležal v neprimerni legi in da je njegovo lice samo pomečkano od spanja, v resnici pa je bil prepričan, da ga je zadela kap. Njegov oče je ohromel zaradi kapi na začetku 1940-tih, in ko se je sam postaral, mi je večkrat omenil: »Nočem umreti takšne smrti kot on. Nočem takole obležati. Tega se bojim najbolj od vsega.« Povedal mi je, kako se je na poti v svojo pisarno v poslovnem predelu mesta zgodaj zjutraj vsakič na kratko ustavil v bolnišnici in obiskal očeta, nazaj grede zvečer pa znova. Dvakrat na dan je prižgal cigareto in jo vtaknil očetu med ustnice ter zvečer posedel ob njegovi postelji in mu bral iz časopisa, ki je izhajal v jidišu. Negiben in nemočen, samo s cigaretami za tolažbo, je Sender Roth tako hiral skoraj leto dni, in dokler ga pozno nekega večera 1942 ni drugič zadela kap in ga pobrala, je moj oče dvakrat dnevno sedel ob njem ter gledal, kako je ugašal.

Zdravnik, ki je mojemu očetu povedal, da ima Bellovo parezo, mu je zagotovil, da se bo obrazna ohromelost v kratkem ublažila, če ne celo povsem izginila. Nekaj dni po tej prognozi so očetu to potrdili trije različni ljudje iz njegovega krila obsežnega, rastočega stanovanjskega naselja, ki so imeli enako bolezen in so ozdraveli. Eden od njih je moral potrpeti skoraj štiri mesece, ampak nazadnje je paraliza izginila enako skrivnostno, kot se je pojavila.

Njegova ni izginila.

Kmalu ni več slišal na desno uho. Zdravnik s Floride mu je pregledal uho in izmeril izgubo sluha, vendar mu je zagotovil, da ni v nikakršni povezavi z ohromitvijo obraznega živca. Gre za običajen starostni pojav – najbrž je njegov sluh v desnem ušesu pešal polagoma, podobno kot je postajal slep na desno oko, motnjo pa je opazil šele zdaj. Ko je moj oče ob tej priložnosti zdravnika povprašal, kako dolgo naj bi po njegovem mnenju še čakal, da bo Bellova pareza izginila, mu je ta tokrat dejal, da se v primerih, ko se zadeva vleče tako dolgo kot pri njem, včasih nikoli ne popravi. Veste, hvaležni bodite, da vam gre sicer dobro, je rekel zdravnik; razen slepote na enem očesu, oglušlosti na enem ušesu in na pol ohromljenega obraza ste zdravi kakor kakšen dvajset let mlajši moški.

Ko sem očetu ob nedeljah telefoniral, sem slišal, da je njegova govorica zaradi mlahavih ust postala nejasna in ji je bilo težko slediti – včasih je dajal vtis nekoga, ki je pravkar zlezal z zobozdravniškega stola in pri njem še ni popustila omrtvičenost od novokaina; ko sem sedel na letalo do Floride, da bi ga obiskal, sem zgroženo ugotovil, da je videti kot človek, ki morda sploh ni več zmožen govoriti.

»No,« je rekel v preddverju mojega hotela, kjer sem se z njim in Lil dogovoril za večerjo, »kaj meniš?« To so bile njegove prve besede že v hipu, ko sem se sklonil k njemu, da bi ga poljubil. Pogreznjen je bil v oblazinjen dvosed zraven Lil ter mohl obraz naravnost navzgor proti meni, da bi si lahko ogledal, kaj se je zgodilo.

V preteklem letu je tu in tam nosil črno zaplato čez slepo oko, da bi ga obvaroval pred dražečima svetlobo in vetrom, in zaradi te zaplate, lica in ust pa tudi zato, ker je precej shujšal, se mi je zdel grozljivo spremenjen – v petih tednih, odkar sem ga zadnjič videl v Elizabethu, se je prelevil v slabotnega starca. Težko je bilo verjeti, da je komaj pred šestimi leti, med zimo po smrti moje matere, ko je stanoval pri svojem starem prijatelju Billu Weberju v Bal Harbourju, brez težav prepričal premožne vdove iz istega poslopja – ki so nemudoma začele z zanimanjem brenčati okoli priljudnega, pravkar ovdovelega moškega v novem suknjiču iz krepa in pastelnih hlačah –, da jih je nedavno dopolnil sedemdeset, čeprav smo se poletje pred tem vsi zbrali v moji hiši v Connecticutu, da bi proslavili njegov osemdeseti rojstni dan.

Med večerjo v hotelu se mi je začelo svitati, kakšna ovira je Bellova pareza, poleg tega, da človeka izmaliči. Oče je zdaj lahko pil samo po slamici, drugače se mu je tekočina izlivala iz paraliziranega ustnega kota. Prehranjevanje je predstavljalo napor od grizljaja do grizljaja, obremenjeno z neugodjem in zadrego. Potem ko si je zamazal kravato z juho, je nerad privolil, da mu je Lil zavezala prtič okrog vratu – en prtič mu je že prekrival naročje ter bolj ali manj uspešno varoval njegove hlače. Lil je kdaj pa kdaj segla k njemu s svojim prtičem in mu, nevoljnemu, odstranila

košček hrane, ki mu je brez njegove vednosti spolzel iz ust in se prilepil na brado. Nekajkrat ga je opomnila, naj nabode manj na vilice in poskusi vsakič ponesti v usta nekoliko manjši zalogaj, kot je bil navajen prej. »Ja, ja« je zamomljal in se nesrečno zabolščal v svoj krožnik, »ja, bom že,« vendar je po dveh, treh grižljajih spet pozabil. Tako zelo shujšan in klavrno podhranjen je bil videti prav zato, ker je prehranjevanje zanj postalo tak moreč preizkus.

Vse skupaj je dodatno otežilo še to, da se je v zadnjih mesecih siva mrena na obeh njegovih očeh odebelila in se je vid zameglil tudi na njegovem uporabnem očesu. Moj newyorški okulist David Krohn je zadnjih nekaj let spremljal razvoj katarakt pri mojem očetu in skrbel za njegov slabšajoči se vid, in ko se je oče marca s svojega klavrnega oddiha na Floridi vrnil v New Jersey, se je odpeljal v New York in začel priganjati Davida, naj mu odstrani sivo mreno z uporabnega očesa; ker glede Bellove pareze ni mogel storiti ničesar, je bil toliko bolj nestrpen, da bi nekaj ukrenil za izboljšavo njegovega vida. Toda pozno popoldne po obisku mojega očeta mi je David telefoniral in dejal, da se nerad loti očesne operacije, dokler dodatni pregledi ne odkrijejo, kaj je povzročilo obrazno paralizo in izgubo sluha. Ni bil namreč prepričan, da gre res za Bellovo parezo.

In imel je prav. Harold Wasserman, osebni zdravnik mojega očeta v New Jerseyju, je poskrbel, da so po Davidovih napotkih očetu v tamkajšnji ambulanti slikali glavo z magnetno resonanco, in ko je Harold dobil laboratorijski izvid, me je zgodaj tistega večera poklical po telefonu, da bi mi povedal, kakšni so izvidi. Moj oče je imel tumor na možganih, »ogromen tumor«, kot ga je opisal Harold, in

čeprav iz slik, dobljenih s postopkom magnetne resonan-
ce, ni mogoče razločiti nerakavega tumorja od rakavega,
Harold ni slepomišil: »V vsakem primeru so takšni tumorji
smrtonosni.« Naslednji korak je bil posvet pri nevrokirur-
gu, da bi ta natančno ugotovil, za kakšne vrste tumor gre
in kako ukrepati, kolikor sploh. »Nisem optimističen,« je
rekel Harold, »in tudi vi ne smete biti.«

Posrečilo se mi je spraviti očeta k nevrokirurgu, ne da bi
mu povedal, kaj je pokazala magnetna resonanca. Zlagal
sem se, mu dejal, da testi niso pokazali ničesar, vendar naj
bi David, ki je znan kot nadvse previden zdravnik, želel še
to zadnjo presojo glede obrazne paralize, preden bi se lotil
operacije sive mreže. V vmesnem času sem uredil, da so
posnetke magnetne resonan-
ce poslali v Essex House Hotel
v New Yorku. Tam sva začasno
stanovala s Claire Bloom,
medtem ko sva iskala stanovan-
je – po desetih letih, ki sva
jih deloma preživela v njeni hiši
v Londonu, deloma v moji
v Connecticutu, sva namreč
nameravala poiskati skupno
bivališče na Manhattnu.

Claire se je pravzaprav komaj teden dni, preden so v hotel
v velikanski ovojnici dostavili slike možganov mojega očeta,
narejene s postopkom magnetne resonan-
ce, in dodali rentgenologovo
poročilo, vrnila v London, da bi
obiskala svojo hčerko, popazila
na potek popravil pri svoji hiši
in se sestala s svojim računovod-
jo zaradi dolgotrajnih poga-
janj z britansko davkarijo. Že
dolgo je strašno koprnela po
Londonu in njen enomesečni
obisk ni bil namenjen samo
urejanju praktičnih zadev,
temveč tudi potešitvi njenega
domotožja. Če bi zdravniki
tumor pri mojem očetu odkrili
prej, takrat ko je bila Claire
ob meni, moja skrb zanj najbrž
ne bi prerasla vsakršne razumne
mere, njegova bolezen pa

me – vsaj ob večerih – morda ne bi spravljal v takšno potr-
tost, kot me je, še zlasti ker sem bil sam. Ampak celo takrat
se mi je zdelo, da je Clairina odsotnost – poleg tega da se
v hotelu, v katerem me je preveval občutek zasilnosti in
brezdomnosti, nisem mogel spraviti k pisanju – neke vrste
srečno naključje: ker nisem imel nobenih drugih odgovor-
nosti, sem se lahko popolnoma posvetil le njemu.

Tako samemu mi je bilo tudi omogočeno, da sem se po
mili volji prepuščal čustvom, saj se mi ni bilo treba skrivati
za možato, modro ali pa filozofsko masko. V svoji samoti
sem se razjokal, kadar sem se hotel, in nikoli nisem jokal
hujše kot takrat, ko sem iz ovojnice vzel serijo posnetkov
očetovih možganov – a ne zato, ker bi z lahkoto prepoznal
tumor, ki si je prisvajal njegove možgane, temveč prepro-
sto zato, ker so bili to *njegovi* možgani, možgani mojega
očeta, ki so ga spodbadali, da je razmišljal z zanj značilno
brezobzirnostjo, govoril z zanj značilnim zanosom, raz-
sojal z zanj značilno čustvenostjo, se odločal z zanj zna-
čilno spontanostjo. To je bilo tkivo, ki je proizvajalo nje-
gov repertoar neskončnih skrbi in več kot osem desetletij
vzdrževalo njegovo trmasto samodisciplino, izvor vsega,
kar je nekoč mene kot njegovega odraščajočega sina tako
morilo, tvorba, ki je upravljala z našo usodo v časih, ko
je bil vsemogočen, ter odločala o našem smotru, zdaj pa
so bili njegovi možgani okvarjeni, stisnjeni in premaknje-
ni zaradi »velike gmote, večidel zasidrane v desnem kotu
med možganskim deblom in malimi možgani ter v prostoru
pred možganskim deblom. Del tumorja sega v desni
kavernozni sinus in tam obrašča notranjo karotidno arte-
rijo ...« Pojma nisem imel, kje bi izsledil te predele mož-
ganov, vendar mi je podatek iz rentgenologovega poročila,

da tumor obrašča karotidno arterijo, pomenil isto, kot da bi prebral očetovo smrtno obsodbo. »Tumorsko preraščen je tudi vrh piramidne kosti. Gmota je povzročila opazen premik proti zadnjemu delu ter pritiska na most in desno možgansko ročico ...«

Bil sem sam in brez zavor, zato se pred posnetki njegovih možganov v več pasovih, ki so raztreseni ležali na hotelski postelji, nisem niti trudil, da bi se kakor koli brzdal. Mogoče vtis ni bil enako močan, kakor če bi držal te možgane v dlaneh, vendar ne kaj dosti drugačen. Božja volja je nekoč buhnila iz gorečega grma, iz tega gomoljastega organa pa je, ne manj čudežno, vsa minula leta vrela volja Hermana Rotha. Ogledal sem si možgane svojega očeta, in razodelo se mi je vse in hkrati nič. Skrivnost, ne dosti manjša od božanske, ti možgani, četudi so pripadali upokojenemu zavarovalniškemu zastopniku, zgolj z osemletko, opravljeno na newarški Thirteen Avenue School.

Moj nečak Seth je odpeljal mojega očeta v Millburn na pregled k nevrokirurgu, doktorju Meyersonu, v njegovo predmestno ordinacijo. Poskrbel sem, da je šel oče na posvet k njemu tja, namesto v newarško univerzitetno bolnišnico, ker sem presodil, da bi že zaradi lege zdravnikove bolnišnične ordinacije, ki je bila, kot so mi povedali, v onkološkem krilu, zagotovo sklepal, da ima raka, pri tem da ni bila postavljena nikakršna tovrstna diagnoza, on pa po drugi strani še niti tega ni vedel, da ima tumor. Tako bi mu bilo prizaneseno, da se ne bi na smrt prestrašil, vsaj v tistem trenutku ne.

In ko sem pozneje tistega dne po telefonu govoril z doktorjem Meyersonom, mi je povedal, da je pred možganskim

deblom razraščajoči se tumor, kakršnega je imel moj oče, v petindevetdesetih odstotkih benignen. Po zdravnikovem mnenju je tumor nemara tam rasel že deset let; nedavni nastop obrazne paralize in gluhost na desnem ušesu pa kažeta, da »se bo zadeva v razmeroma kratkem času,« kot je dejal, »izrazito poslabšala.« Ampak še vedno je obstajala možnost, da bi tumor kirurško odstranili. Povedal mi je, da petinsedemdeset odstotkov bolnikov operacijo preživi in se jim zdravje izboljša, deset odstotkov jih umre na operacijski mizi, preostalih petnajst odstotkov pa bodisi umre kmalu zatem ali pa se jim stanje poslabša.

»Če bi preživel,« sem vprašal, »kako poteka okrevanje?«

»Težavno je. Mesec dni bi bil na podaljšanem bolnišničnem zdravljenju – morebiti bi trajalo celo dva ali tri mesece.«

»Peklensko torej, drugače povedano.«

»Naporno je,« mi je pritrdil, »če pa ne ukrenete ničesar, bo najbrž še naporneje.«

Očetu nisem želel posredovati Meyersonove novice po telefonu, zato sem ga naslednje jutro okoli devetih poklical in povedal, da se bom oglasil pri njem v Elizabethu, da se pogovoriva.

»Tako slabo je torej,« je rekel.

»Počakaj, da se pripeljem do tebe in potem se bova v miru pogovorila o tem.«

»Imam raka?« me je vprašal.

»Ne, nimaš raka.«

»Kaj pa potlej?«

»Potrpi še eno uro, da pridem do tebe in ti natančno razložim, kakšen je položaj.«

»Zdaj bi rad izvedel.«

»Samo uro bo trajalo – manj kot eno uro,« sem rekel, prepričan, da je bolje, če nekoliko potrpi, naj bo še tako prestrašen, kakor da mu vse skupaj zdrdram po telefonu, nato pa ga pustim v šoku obsedeti samega, dokler se ne pripeljem tja.

Najbrž ni bilo glede na nalogo, ki me je čakala, nič čudnega, da sem na poti v Elizabeth zgrešil pravi izvoz z avtoceste, ki bi me privedel na North Avenue in naravnost do stanovanjskega poslopja mojega očeta nekaj ulic naprej. Namesto tega sem zavozil na odsek newjerseyjske obvoznice, ki me je po milji ali dveh pripeljal tik mimo pokopališča, na katerem smo pred sedmimi leti pokopali mojo mater. V tem, kako sem se znašel tam, nisem videl nič mističnega, vendar je bilo vseeno osupljivo, kam me je zavedla moja dvajsetminutna vožnja z Manhattna.

Na tem pokopališču sem bil dotlej samo dvakrat, prvič na dan njenega pogreba leta 1981, in nato naslednje leto, ko sem tjakaj odpeljal očeta, da bi si ogledal njen nagrobnik. Obakrat smo se na pokopališče napotili naravnost iz Elizabetha in ne z Manhattna, zato sploh nisem vedel, da lahko do tja prideš po avtocesti. In če bi tistega dne zares želel spotoma poiskati pokopališče, bi se skoraj zagotovo izgubil v avtocestnih vozliščih, s katerih so vodili odcepi do newarškega letališča Port Newark ter do Port Elizabetha in nazaj do newarškega mestnega središča. Čeprav niti vede niti nevede nisem iskal tistega pokopališča, sem se v dopoldnevu, ko sem nameraval očetu povedati, da ima tumor, ki ga bo pokončal, po najkrajši poti brezhibno pripeljal od svojega manhattanskega hotela do groba svoje matere in zraven ležeče parcele, na kateri naj bi nekoč pokopali njega.

Nisem želel, da bi me čakal dlje, kot je bilo nujno potrebno, ker pa me je pot privedla, kamor me pač je, nisem mogel kar zapeljati naprej, kakor da se ne bi zgodilo nič posebnega. Nisem pričakoval, da bom doumel kaj novega, če bom zavil s ceste in se tistega dopoldneva pomudil ob vznožju materinega groba; nisem pričakoval, da bi me spomin nanjo potolažil ali mi vlil moči ali pa me v nekem smislu podprl, da bom bolje stal očetu ob strani med njegovo boleznijo; ravno tako se mi ni zdelo, da me bo kaj huje prizadelo, ko bom zraven njene parcele zagledal njegovo. Ker sem zavil narobe, me je naključje privedlo tja, in s tem da sem stopil iz avta in šel na pokopališče poiskat njen grob, sem se preprosto zgolj uklonil njegovi neupogljivosti. Navsezadnje pa je moja mater in druge mrtve sem privedla neupogljiva sila, ki je bila posledica še omahljivejšega naključja – da so nekoč živeli.

Menim, da te, kadar obišeš grob, spreletavajo bolj ali manj enake misli kot vsakogar drugega in se, če pustimo ob strani govorniško spretnost, ne razlikujejo dosti od Hamletovega razglabljanja ob pogledu na Yorickovo lobanjo. Bo že res, da je vse, kar pomisliš ali izrečeš, kvečjemu različica ugotovitve, »tisočkrat me je nesel štiporamo«. Pokopališče te običajno opomni, kako ozko in plehko je tvoje razmišljanje o tej temi. Oh, lahko poskusiš načeti pogovor z mrtvimi, če čutiš, da ti bo to pomagalo: »Veš, mama ...,« ampak težko se je otresti spoznanja – če se sploh prebiješ naprej od prvega stavka –, da bi se enako dobro lahko pogovarjal z modelom hrbtenice, ki visi v osteopatuvi ordinaciji. Mrtvim lahko kaj oblubiš, jim posreduješ zadnje novice, jih prosiš za razumevanje, odpuščanje, ljubezen – ali pa se odločiš za drugi, dejavni pristop, in populiš plevel, poravnaš

gramoz, se s prstom sprehodiš po črkah, vklesanih v nagrobnik; lahko celo poklekneš in položiš dlani neposredno nad njihove posmrtne ostanke – se dotakneš tal, *njihovih* tal, lahko zamižiš in si prikličeš v spomin, kakšni so bili, ko so še bivali ob tebi. Kljub temu pa spomini ne spremenijo ničesar, razen da se mrtvi zdijo celo bolj oddaljeni in nedosegljivi kot deset minut prej, ko si se nekam peljal z avtom. Če na pokopališču ni nikogar, ki bi te opazoval, lahko izvedeš marsikaj precej trčenega, da bi mrtve na videz obudil v življenje. Ampak celo če se ti uspe dovolj vživeti, da *začutiš njihovo navzočnost*, vseeno odideš od tam brez njih. Pokopališča namreč potrjujejo – vsaj ljudem, kakršen sem jaz –, da mrtvih ni več, ne pa, da so navzoči. Naj bo to spoznanje še tako nesprejemljivo, je vendarle bistveno in ga ni pretirano težko dojeti.

Mami, mami, kje si, mami?

Podjetje Metropolitan Life je mojemu očetu zagotovilo dovolj visoko pokojnino, da mu je zadoščala za njegov nezahtevni življenjski slog, ki se mu je zdel naraven in primeren za nekoga, ki je odraščal na meji revščine, štirideset let garal kot suženj, da bi svoji družini omogočil varen, čeprav skromen dom, ter ni imel niti trohice posluha za razsipno potrošništvo, bahanje ali luksuz. Poleg pokojnine, ki jo je dobival že triindvajset let, je prejemal tudi rento socialnega zavarovanja in obresti od svojega prihranjenega imetja – na njegovi hranilni knjižici, v vrednostnih papirjih in državnih obveznicah se je nabralo približno osemdeset tisoč dolarjev. Toda kljub svojemu trdnemu finančnemu položaju je z napredujočo starostjo postal mučno skopuški, kadar naj bi kaj potrošil zase. Četudi je svoja vnuka brez oklevanja podprl z velikodušnimi vsotami, kadar koli sta potrebovala

denar, pa je neprestano varčeval pri neznatnih zneskih in se s tem prikrajšal za stvari, ki so mu ugajale ali pa bi mu koristile.

Med njegova sitnejša stiskaštva je spadalo zavračanje, da bi si kupoval *New York Times*. Ta časopis je koval v nebesa in je srčno rad porabil dopoldne, da ga je prebral od začetka do konca, a namesto da bi si kupoval lastnega, je rajši čakal ves dan, da mu je svoj izvod prepustil kateri od stanovalcev iz hiše, ki je bil dovolj potraten, da je zanj zapravil petintrideset centov. Prav tako je nehal kupovati *Star-Ledger*, dnevni časopis za petnajst centov, ki ga je skupaj z medtem ukinjenim *Newark News* prebiral že v svojih otroških letih, ko se je še imenoval *Newark Star-Eagle*. Poleg tega se je branil, da bi za pomoč enkrat tedensko obdržal čistilko, ki je nekoč pomagala moji materi pri vzdrževanju stanovanja in pranju. Ženska je zdaj prihajala enkrat mesečno, v vmesnem času je stanovanje čistil sam. »Kaj imam sicer početi drugega?« je govoril. A ker je bil na eno oko skoraj slep in se mu je siva mrena na drugem očesu debelila, pa tudi okreten ni bil več, kakor si je o sebi rad domišljjal, so bili rezultati njegovega dela obupni, naj se je še tako trudil. V stranišču je zaudarjalo, preproge so bile umazane in komaj kateri od gospodinjskih aparatov bi prestal pregled zdravstvenega inšpektorja, če ga ne bi najprej kdo podkupil.

To je bilo udobno urejeno, precej običajno trisobno stanovanje, ki s svojo opremo ni izražalo navdiha in tudi ne slabega okusa. Preproga v dnevni sobi je bila všečne, avokadovo zelene barve, pohištvo večinoma posneto po klasičnem slogu, na stenah pa sta viseli dve veliki reprodukciji Gauginovih pokrajin v okvirjih iz rustikalno obdelane borovine (za starše ju je pred skoraj štiridesetimi

leti izbral moj brat, ki je obiskoval šolo za oblikovanje) in ekspresionistični portret mojega očeta, ki ga je na začetku sedemdesetih let naslikal moj brat. Pred vrsto oken, ki so gledala proti jugu na mirno, z drevjem zasajeno stanovanjsko ulico, so se košatile sobne rastline; v vsaki sobi so bile fotografije – otrok, vnukov, svakinj, nečakov, nečakinj –, na knjižnih policah v jedilnem kotu pa peščica knjig, ki sem jih bodisi napisal jaz ali pa so se posvečale judovskim temam. Razen svetilk, ki so bile malce kičaste in so presemetljivo odstopale od materinega izčiščenega, redoljubnega okusa, je stanovanje učinkovalo toplo in priljudno ter je bilo s svojo bleščečo čistočo – vsaj v dneh, ko je bila moja mati še živa – v dokajšnjem nasprotju z morastim predverjem in hodniki trideset let stare stavbe, ki so bili odbijajoče goli ter jih je načenjal čas.

Odkar je moj oče živel sam in sem ga hodil obiskovat, se je pogosto zgodilo, da sem po uporabi njegovega stranišča zdrgnil umivalnik, očistil posodico za milo in oplaknil kozarec za zobno ščetko, preden sem se vrnil v dnevno sobo. Oče je vztrajal, da si lahko sam pere spodnje perilo in nogavice v kopalnici, raje kot da bi se ločil od peščice četrtdolarskih kovancev, kolikor bi stala uporaba pralno sušilnega stroja v kletni pralnici; vsakič ko sem se oglasil pri njem, so z žičnatih obešalnikov na prečki za prho in z držajev za brisače viseli sivkasti, brezoblični primerki. Čeprav je bil ponosen na svoje izbrano oblačenje in je od nekdaj užival, kadar si je nadel lepo ukrojen nov športni suknjič ali pa tridelno obleko znamke Hickey-Freeman (še zlasti se je veselil, kadar jo je kupil na razprodaji ob koncu sezone), se je navadil škrtariti pri vsem, kar je bilo skrito tujim očem. Njegove pižame in robci so bili, podobno kot

njegovo spodnje perilo in nogavice takšni na pogled, kot da jih ne bi zamenjal že od smrti moje matere.

Ko sem tistega dopoldneva prispel v njegovo stanovanje – po nenamernem obisku materinega groba –, sem se naglo opravičil in smuknil na stranišče. Sprva sem zgrešil odcep z avtoceste, zdaj v kopalnici pa sem si vzel dodatnih nekaj minut, da bi pri sebi še zadnjič ponovil, kako naj mu čim obzirneje povem za tumor. Ko sem stal nad straniščno školjko, so vsenaokrog mene viseli kosi njegovega spodnjega perila, podobni cunjam, kakršne razobesi kmet, da bi splašil ptice. Na odprtih policah nad straniščem, na katerih je stala zbirka zdravil ter njegovi polident, vazelina in ascriptin, pa škatle s papirnatimi robčki, vatiranimi paličkami in vato, sem zagledal lonček za britje, ki je nekoč pripadal mojemu dedu; oče je v njem hranil svojo britev in tubo brivske kreme. Lonček je bil iz bledomodrega porcelana; droben rožast vzorec je obrobljal široko belo ploskev na sprednjem delu, na njej pa sta bila z obledelimi, zlatimi gotskimi črkami napisana ime, »S. Roth«, in datum »1912«. Lonček, kolikor sem bil poučen, je bil poleg prgišča starinskih fotografij naša edina družinska dediščina, edini otipljivi predmet, ki se ga je sploh komu zdelo vredno ohraniti iz let po priselitvi v Newark. Privlačil me je od nekdaj, vse odkar je mesec dni pred mojim sedmim rojstnim dnevom ded umrl, in je lonček pristal v naši newarški kopalnici, takrat ko se je moj oče še bril z brivskim čopičem in milom.

Sender Roth je bil zame kot fantička odmaknjena, skrivnostna pojava, visokorasel možak s premajhno glavo – prednik, kateremu sem po svojem okostju najbolj podoben – in sem o njem vedel le to, da je po ves ljubi dan kadil, govoril samo v jidišu in tudi, da ni kazal kakšne posebne